

Teresa Chynczewska-Hennel

Retired professor, Poland

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9847-4540>

Jubileusz Profesor Giovanny Brogi

The Jubilee of Professor Giovanna Brogi

Abstract

On the occasion of the Jubilee of Professor Giovanna Brogi from the University of Milan, her profile and scientific achievements were presented, and warm wishes were extended during the 5th International Conference titled “Philosophy of Being and Survival in Ego Documents of Ukrainian Writers, Painters, and Filmmakers (from the times of Orlik to the present). Being as Survival”. The jubilee celebrant is an outstanding linguist, philologist, historian, Polish and Ukrainian scholar. She has collaborated with numerous universities and research institutes worldwide and is a member of many scientific organizations and associations. Her research focuses on the historiography of Slavic lands and Western Europe from the Renaissance to the Baroque period. Another area of her research is the literary heritage of Kyivan Rus, with additional topics including the history of Slavic studies and the work of Taras Shevchenko in the context of European literature. She is also involved in popularization activities, teaching the history of Ukraine, particularly in response to the significant interest in Ukraine in Italy following the aggression by the Russian invader.

Keywords: Jubilee, Giovanna Brogi, Slavic Studies, Ukrainian Studies, Polish Studies, Renaissance, Baroque.

Przedstawienie sylwetki naukowej Jubilatki zaprzyjaźnionej z nami, ukraińskimi i polskimi uczonymi, w krótkiej prezentacji jest niemożliwe do zrealizowania. Dokonania Pani Profesor, jednej

z najwybitniejszych włoskich slawistek w najszerszym tego słowa znaczeniu, wymagałoby napisania sporych rozmiarów publikacji i to nie jednej. Profesor Giovanna Brogi jest bowiem wybitnym językoznawcą, filologiem, historykiem, polonistką, ukrainistką – związaną przez wiele lat z Uniwersytetem Mediolańskim (Università degli Studi di Milano). W Uniwersytecie tym pracowała w Departamencie Języków i Literatur Obcych w Sekcji Sławistyki, piastując przez wiele lat stanowisko Dyrektora Instytutu Języków i Literatury Wschodniej Europy. Jako *visiting professor* współpracowała, między innymi, z Uniwersytetem w Montrealu (Kanada), Harvarda i Yale (USA), Bonn i Würzburgu (Niemcy) czy z Instytutem Sławistycznym w Paryżu. Przewodniczyła w latach 1993–1998 włoskiej asocjacji slawistów, była także członkiem Międzynarodowego Komitetu Sławistów, od 2000 roku przewodniczy włoskiej Asocjacji Studiów Ukrainistycznych (*Associazione Italiana di Studi Ucrainistici* A.I.S.U.).

Od lat organizuje wiele międzynarodowych kongresów. Od 2011 roku jest honorowym profesorem Akademii Kijowsko-Mohylańskiej, członkiem NAN Ukraina, PAU Polska i wielu innych stowarzyszeń naukowych. Jest redaktorem prestiżowych periodyków naukowych oraz innych wydawnictw książkowych, współpracuje z wieloma ośrodkami naukowymi w świecie. Przez wiele lat była naczelnym redaktorem „Studi Slavistici” (2004–2014), obecnie jest członkinią kolegium redakcyjnego „pl.it” (*Rivista Italiana di Argomenti Polacchi*) i „Niprò” (*Rivista di Studi Ucraini*).

W roku 2023 za swą pracę nad studiami kultury ukraińskiej otrzymała nagrodę „Drahomán” (*Drahoman Prize*) ustanowioną trzy lata wcześniej przez Ukrainian Institute, PEN Ukraina, (Ukraiński Instytut Książki).

Rozległe zainteresowania naukowe Jubilatki można podzielić na kilka grup tematycznych. Pierwszym jest historiografia Słowiańszczyzny i Zachodniej Europy od czasów renesansu do okresu baroku, w tym literatura baroku w krajach słowiańskich, w Polsce, Ukrainie, Rosji, Chorwacji, Serbii. Drugi temat stanowi spuścizna literacka Rusi Kijowskiej, kolejna problematyka to historia slawistyki, a także

twórczość Tarasa Szewczenki w kontekście polskiego, rosyjskiego i europejskiego romantyzmu.

Pani Profesor Giovanna Brogi jest tytanem pracy organizacyjnej, naukowej i translatorskiej. Wśród setek publikacji wymienić wypadnie choćby niektóre, dobrze charakteryzujące jej dokonania, odkrycia naukowe, błyskotliwe i niezwykle precyzyjnie przedstawione zawsze w szerokim kontekście komparatystycznym. Zapewne, w jakimś niemierzalnym stopniu, wynika to z jej fenomenalnych zdolności, talentu lingwistycznego, a przede wszystkim z jej niezwykle życzliwego stosunku do ludzi, tych żyjących przed stuleciami i tych obecnych, których zawsze stara się zrozumieć w kontekście ich kulturowego otoczenia, środowiska i innych uwarunkowań. Widać to wyraziście na przykład w książce *Il barocco letterario nei paesi slavi* czy w *Królestwie Słowian. Historiografia Renesansu i Baroku w krajach słowiańskich*. Zawarte są w nich obrazy kultury europejskiego renesansu i baroku, istnienia narodowych, politycznych i kulturalnych idei, wielokulturowego dialogu narodowych wspólnot. To bez wątpienia także obraz Pierwszej Rzeczypospolitej, państwa wielonarodowościowego, wielokulturowego, wieloreligijnego i wyznaniowego stanowiącego swego rodzaju pośrednik między łacińskim Zachodem a bizantyjskim Wschodem. Antyk, kultura romańska i spuścizna kultur słowiańskich stanowią dla profesor Brogi świat jej naukowych inspiracji i badań. Oto znaczący fragment z cytowanej tu książki:

Wydawało mi się pożyteczne ukazanie, jak przy niewątpliwiej uniwersalności zasad ideologicznych, norm retorycznych oraz metodologii heurystycznej i krytycznej, stosowanej w opracowywaniu materiału, w pewnych pracach historiograficznych, wzorowanych na dziełach włoskich i antycznych, niektóre stereotypy i schematy interpretacyjne przystosowywały się do ówczesnej kultury literackiej albo też do wymogów ideologicznych, politycznych lub społecznych środowiska, w którym te dzieła powstawały. Wydaje mi się, że w opracowaniach wzorów włoskich i starożytnych (Leonardo Bruni, Marcantonio Sabellico, Flavio Biondo, Liwiusz, Pliniusz, Salustiusz, Plutarch itd.), dokonywanych przez humanistów z krajów zaalpejskich, dostrzegalne są dwie zasadnicze tendencje: jedna – ilościowo skromniejsza i w mniejszym stopniu odbijająca specyfikę kultur lokalnych, a bardziej związana z kanonami europejskimi (w Dalmacji reprezentuje ją Ludovik Crijević Tuberon,

w Polsce Filip Buonaccorsi i Marcin Kromer), druga natomiast prowadzi do uwypatniania cech lokalnych, do wysławiania bohaterów «narodowych», skupiając uwagę na jakimś obszarze geograficznym lub/i strukturze etnicznej lub państwowej tego obszaru¹.

Powyższy cytat dobrze ilustruje charakter badań naukowych Jubilatki. Analiza filologiczna tekstów, wnikliwa komparatystyka, znajomość historii Środkowo-Wschodniej Europy pozwoliła na głębsze zrozumienie wspólnoty europejskiej wraz z rozprzestrzenianiem się myśli politycznej i narodowej poszczególnych państw i nacji.

Niezwykła dbałość o precyzję językową, o rozumienie terminów adekwatnych do epoki znakomicie obrazuje bardzo ważny i często cytowany w pracach badaczy referat Profesor Brogi, wygłoszony na XIII Kongresie Sławistów w Lublanie w 2003 roku: „Ruś Ukraina, Ruthenia, Wielkie Księstwo Litewskie, Rzeczpospolita, Moskwa, Rosja, Europa Środkowo-Wschodnia: o wielowarstwowości i polifunkcjonalizmie kulturowym”. Poruszyła w nim wśród wielu kwestii także problem niebezpieczeństwa „mistyfikacji”, jak to określiła i bezkrytycznych postaw „nacjonalistycznych” w badaniach.

Przykładem tego stanu rzeczy są negatywne (jak uważam z całym przekonaniem, w obliczu agresji rosyjskiej przerażające – przyp. T. Ch-H.) konsekwencje zawłaszczenia dziedzictwa kulturowego Ukrainy przez Moskwę, a potem imperialną Rosję².

W twórczości Giovanny Brogi ważnym wątkiem badawczym jest spuścizna Akademii Kijowsko-Mohylańskiej w szerokim ujęciu wpływu Akademii, jej twórców i wykładowców, którzy poprzez swoje dzieła oddziaływali na inne kraje. Nawiązuje tu do badań swych

¹ G. Brogi Bercoff, *Królestwo Słowian. Historiografia Renesansu i Baroku w krajach słowiańskich*, seria *Nauka o literaturze polskiej za granicą* pod red. naukową A. Nowickiej-Jeżowej, t. III, Izabelin 1998, s. 8–9.

² G. Brogi Bercoff, *Ruś, Ukraina, Ruthenia, Wielkie Księstwo Litewskie, Rzeczpospolita, Moskwa, Rosja, Europa środkowo-wschodnia: o wielowarstwowości i polifunkcjonalizmie kulturowym*, Estratto da Contributi Italiani al XIII Congresso Internazionale degli Slavisti (Lublana 15–21 agosto 2003) a cura di A. Alberti, M. Garzanti, S. Garzonio, Pisa 2003, s. 325–387, szczególnie s. 359.

poprzedników, Ryszarda Łużnego, Pauliny Lewin, Riccarda Picchio i innych. Piotr Mołyła, Stefan Jaworski, Łazarz Baranowicz, Iwan Mazepa, są wśród wielu postaciami, o których czytamy na kartach prac Uczzonej.

Z publikacji ostatnich lat wymienić tu należy interesujące i ważne książki, także we współautorstwie i redakcji: *Ukraine's Re-Integration into Europe. A Historical, Historiographical and Politically Urgent Issue*; Inna komparatystyka. *Od dokumentu do wyobraźni, Ukraine and Europe. Cultural Encounters and Negotiations*; *Культурний поліморфізм українського світу*.

Po rosyjskiej agresji na Ukrainę we Włoszech wzrosło ogromne zainteresowanie historią Ukrainy, próbowano zrozumieć przyczyny nienawiści i zawziętości agresora. Pani Profesor uczestniczy w wielu spotkaniach, konferencjach z udziałem zainteresowanych problematyką ukraińską. Popularnością cieszą się wykłady w serwisie YouTube, w których Profesor zadaje fundamentalne pytanie: „Da quando esiste l'Ukraina?” („Od kiedy istnieje Ukraina?”)³. Popularyzacja wiedzy, tak bardzo potrzebna w dzisiejszym świecie, stanowi jeszcze jeden wymiar działalności Jubilatki.

W roku 2008 we Florencji, ukazały się dwa tomy *Księgi Pamiętkowej* dedykowane Giovannie Brogi-Bercoff. Sześćdziesięciu naukowców ze świata dedykowało Jubilatce swe artykuły, nawiązując, co oczywiste, do Jej badań⁴.

W zakończeniu krótkiej prezentacji sylwetki i dorobku Pani Profesor Giovanni Brogi, z którą wiązą mnie lata przyjaźni, pragnę wspomnieć nasze wspólne nieżyjące niestety przyjaciółki, śp. Profesorów: Hannę Dziechcińską oraz Ewę Jolantę Głębiicką.

Przypomnieć można także radosne chwile ze wspólnych konferencji, przyjacielskich wizyt, spotkań w Kijowie, Odessie, Warszawie,

³ G. Brogi Bercoff, *Da quando esiste l'Ucraina?* Conferenza di Giovanna Brogi Bercoff, 13 IV 2022; <https://www.youtube.com/watch?v=XW-bo32eHkE> [dostęp 28.01.2023].

⁴ M. Di Salvo, G. Moracci, G. Siedina, *Nel mondo degli Slavi. Incontri e dialoghi tra culture. Studi in onore di Giovanna Brogi Bercoff*, Biblioteca di Studi Slavistici 8, vol. I–II, Firenze University Press, Firenze 2008.

Żelazowej Woli, Rzymie, nad Lago di Garda, we Florencji, Viterbo, Herculanium, Orvieto, na Malcie i w wielu innych pięknych miejscach. Uczestnicy V Międzynarodowej Konferencji Naukowej w cyklu „Filozofia bycia i przetrwania w ego-dokumentach pisarzy, malarzy i filmowców ukraińskich (od czasów Orlika do współczesnych). Bycie jako przetrwanie”, która odbyła się 11 grudnia 2023 roku, złożyli życzenia Jubilatce i wysłuchali ciekawej rozmowy z Panią Profesor.

References

- Brogi Bercoff G., *Il barocco letterario nei paesi slavi*, La Nuova Italia Scientifica, Roma 1996.
- Brogi Bercoff G, Ciccarini M., Sokołowski M., *Inna komparatystyka. Od dokumentu do wyobraźni*, Instytut Badań Literackich PAN, Warszawa 2017.
- Brogi Bercoff G., *Królestwo Słowian. Historiografia Renesansu i Baroku w krajach słowiańskich*, seria: *Nauka o literaturze Polskiej za granicą pod red. naukową* A. Nowickiej-Jeżowej, t. III, Izabelin 1998.
- Brogi Bercoff G., *Kulturnyi polimorfizm ukrainskoho svitu*, Dukh i litera, Kyiv 2022
- Brogi Bercoff G., *Ruś, Ukraina, Ruthenia, Wielkie Księstwo Litewskie, Rzeczpospolita, Moskwa, Rosja, Europa środkowo-wschodnia: o wielowarstwowości i polifunkcjonalizmie kulturowym*, Estratto da Contributi Italiani al XIII Congresso Internazionale degli Slavisti (Lubljana 15–21 agosto 2003) a cura di A. Alberti, M. Garzanti, S. Garzonio, Pisa 2003, s. 325-387.
- Brogi G., Pavlyshyn M., Ploky S., *Ukraine and Europe. Cultural Encounters and Negotiations*, University of Toronto Press, Toronto 2017.
- Brogi Bercoff G., Lami G., *Ukraine's Re-Integration into Europe. A Historical, Historiographical and Politically Urgent Issue*, Slavica 9, Edizioni dell'Orso, Alessandria 2005.
- Brogi Bercoff G., *Da quando esiste l'Ucraina?* Conferenza di Giovanna Brogi Bercoff, 13 IV 2022; <https://www.youtube.com/watch?v=XW-bo32eHkE> [dostęp 28.01.2023]
- Di Salvo M., Moracci G., Siedina G., *Nel mondo dei Slavi. Incontri e dialoghi tra culture. Studi di onore di Giovanna Brogi Bercoff*, Biblioteca di Studii Slavistici, t. I–II, Firenze University Press, Firenze 2008.